

Velimir IVEZIĆ

Hrvatski restauratorski zavod – Restauratorski centar Ludbreg

RESTAURATORSKI CENTAR LUDBREG, 1994. – 2004.

U studenom 1992. godine Ludbreg je posjetila grupa restauratora Zemaljskog ureda za očuvanje spomenika kulture (BLD)¹ na čelu s prof. dr. Yorkom Langensteinom i prof. Erwinom Emmerlingom. Njihovom pomoći i ogromnim zalaganjem pristiže početna donacija nužne opreme za malu restauratorsku radionicu, inicijalni knjižni fond sa stručnom literaturom kao i novčana pomoć za uređenje prostora depoa² (250 m² u prizemlju dvorca), ali i radioničkih prostora (500 m² na prvom katu). Dakle, dotadašnji projekt pohranjivanja evakuiranih umjetnina u depoe³ dvorca Batthyany proširen je komplementarnim projektom obnove evakuiranih umjetnina u okviru istih prostora, a u budućoj restauratorskoj radionici za drvenu polikromiranu plastiku i slike na drvu i platnu.

I tako se već početkom 1993. godine, a i kasnije u dnevnom tisku,⁴ depou i restauratorskoj radionici u Ludbregu pripisuju epiteti "*ratne bolnice za umjetnine*", "*međunarodnog restauratorskog centra*" i tome slično. Na spomenutom se projektu udružuju Ministarstvo kulture i prosvjete (kasnije ga od Ministarstva preuzima Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine) i Restauratorski zavod Hrvatske te Zemaljski ured za očuvanje spomenika kulture Bavarске, uz potporu i pomoć biskupija München–Freising i Bamberg, zaklade Hypo–kulturstiftung, Bavarčkog državnog ureda (Bayerische Staatskanzlei) i firme Deffner & Johann⁵. Restauratorski centar Ludbreg (RCL) otvoren je u spomenutim okvirima, odnosno u početnoj fazi, kao depo evakuiranih umjetnina i manja restauratorska radionica opremljena za obradu polikromirane drvene plastike i slika 15. travnja 1994. god., a svečano ga je otvorila tadašnja ministrica kulture gđa. Vesna Girardi Jurkić.

Kao kruna hrvatsko–bavarске suradnje, a uz podršku Vlade Republike Hrvatske i nadležnih ministarstava kulture i financija te državnog proračuna u Ludbregu je 7. srpnja 1997. god. potpisan sporazum o namjenskom kreditu Bavarске zemaljske banke (Bayerische Landesbank) i Bavarске zemaljske ustanove za financiranje obnove (Bayerische Landesanstalt für Aufbaufinanzierung) Hrvatskom restauratorskom zavodu. U nazočnosti dr. Volkera Haaka, veleposlanika Republike Njemačke u Hrvatskoj, dr. Ivana Šimeka, generalnog konzula Republike Hrvatske u Bavarškoj, mr. Bože Prke, tada ministra financija Republike Hrvatske, Bože Biškupića, tadašnjeg ministra kulture Republike Hrvatske, dr. Michaela Petzeta, predstavnika Bavarčkog zemaljskog ureda za očuvanje spomenika kulture (Bayerische Landesamt für Denkmalpflege), mr. Franje Križanića, gradonačelnika Ludbrega i ostalih uzvanika sporazum su potpisali prof. Ferdinand Meder, ravnatelj HRZ-a i čelni ljudi Bavarске zemaljske banke (Bayerische Landesbank) i Bavarске zemaljske ustanove za financiranje obnove.

Dvorac Batthyany je prilikom posljednje obnove osmišljen kao višenamjenski prostor sa nekoliko različitih funkcija koje su pod ingerencijama Hrvatskog restauratorskog zavoda:

- a) restauratorske radionice (RCL) za polikromiranu drvenu plastiku, papir i tekstil (od 2003.);
 - b) depoi evakuiranih umjetnina (centralni depo HRZ-a) i skladišta (3) materijala;
 - c) prostor za fumigaciju, dezinfekciju umjetnina dušikom;
 - d) dvije dvorane za simpozije, stručne skupove, seminare, izložbe i koncerte;
 - e) prostorije dormitorija s dnevnim boravkom i kuhinjom;
 - f) prostorije budućeg kafića i restorana;
- i funkcije pod ingerencijama Grada Ludbrega:
- a) sakralni dio – kapelica Sv. Križa – za potrebe liturgije, izložbi i koncerata;
 - b) izložbeni dio – stalni postav izložbe sakralne umjetnosti i arhivske građe o zavjetu Hrvatskog sabora iz 1739. godine o gradnji zavjetne kapele u Ludbregu.

Restauratorski centar Ludbreg djeluje već desetu godinu na polju zaštite ugrožene i evakuirane kulturne baštine. U Centru se uglavnom obrađuju umjetnine sakralnog karaktera odnosno crkveni inventar: drveni, polikromirani (*marmorizacija*) i pozlaćeni oltari s cijelim bogatstvom ukrasa, aplikacija, skulptura, oltarnih slika, itd.. Svi su ti objekti (pojedinačni spomenici ili cjeline) bili oštećeni ratnim razaranjima (perforacije šrapnelima, nagorjeli su ili su razbijeni i u dijelovima su i sl.), nepravilnim rukovanjem, crvotočinom, vlagom, gljivicama, plijesnima te raznim onečišćenjima.

Njegu baštine koju provodimo u RCL-u u osnovi možemo podijeliti na preventivno djelovanje i kurativu.

PREVENCIJA – spada pod ingerenciju prvenstveno imaoca (vlasnika) umjetnine kao esencijalna mjera, pa tek onda mjera koju poduzima konzervator ili restaurator. Mjere prevencije možemo sagledati kroz dva aspekta djelovanja:

1. Nadzirana ili kontrolirana okolina – povećana skrb za okoliš u kojem se pohranjeni predmeti nalaze:

- a) Održavanje povoljne mikroklimе u svim prostorima gdje se nalaze umjetnine – ovlaživačima, odvlaživačima i pasivnim regulatorima vlage (upojna žbuka, nelakirani parket...);
- b) urednost i čistoća: potrebno je redovito pregledavanje prostora u kojem se nalaze umjetnine te čišćenje i prozračivanje depoa, inače bi moglo doći do **kontaminacije** (prašina producira kemijske spojeve iznad 45 % RV) i **infestacije zbirki** ličinkama kukaca, različitim kulturama mikroorganizama i sl. Primjerice, može doći do disperzije spora koje u latentnom stanju mogu izdržati i desetak godina. Kod prozračivanja treba voditi brigu o spojevima iz zagađene atmosfere (SO_2 , NO_2 , CO_2 , O_3) koji pritajeno i polako proizvode štete (koroziju metala, diskoloraciju nekih pigmenta i sl...) koje nisu odmah vidljive;
- c) razdvajanje kontaminiranog od već restauriranog i konzerviranog materijala da ne bi došlo do rekontaminacije i različitih infestacija ličinkama, gljivicama, plijesnima i sl.;
- d) protuprovalna i protupožarna zaštita (konstantna kontrola i nadzor – vatrodajavni i protupožarni alarm, dostupnost vode i aparata za gašenje požara, itd.);
- e) svjetlo: zaštita od UV zračenja, Za raspoznavanje boja dovoljna je jakost svjetla od 50 Luxa. Ulja na platnu dobro su osvijetljena sa 100–200 Luxa jakim svjetlom. Stupanj promjena kao što su diskoloracije pigmenta odnosno oštećenja kolorita ovisi o intenzitetu i trajanju ekspozicije. Reflektirano svjetlo sa zida pogodnije je jer je filtrirano za razliku od izravnog snopa. Bljeskalice nisu poželjne jer nakon dugotrajne upotrebe mogu izazvati diskoloracije pigme-

nata. Za čuvanje umjetnina najbolji je mrak.

2. Nadzor ili briga o artefaktima – urednost i čistoća (pakiranje, čuvanje, pokrivanje, skladištenje predmeta, dodirivanje u rukavicama, stalno pregledavanje):

- a) deponiranje umjetnina (slike vodoravno, okomito ili na valjke), pakiranje, rastavljanje i transport umjetnina (oprez i posebne mjere kod umjetnina s ljuskama i podbuklinama, pulverizacije polikromije, slabe kondicije drvenog nosioca ili konstrukcije, gljivice i plijesni...)
- b) dezinfekcija:
 - ♦ biološka – onemogućava biološke funkcije patogenih organizama; fumigacija umjetnina upotrebom anoksi metoda poput dezinfekcije dušikom odnosno ekspozicije umjetnina atmosferi bez prisutnosti kisika uz kontrolu bitnih parametara modificirane atmosfere kao što su optimalna temperatura i relativna vlaga te koncentracija O_2 ;
 - ♦ kemijska – močenje predmeta različitim kemijskim sredstvima (timol, cetavlon i dr.) koja trajno ostaju u strukturi;
- c) profilaktička zaštita (Basileum, Drvovid, beskiselinska ambalaža - papir, folije Melinex, Hostaphan, retex, tyvek...). Budući da anoksi metode nisu profilaktičkog karaktera za buduće infestacije, kako i čime u tijeku ili nakon ekspozicije artefakata anoksičnoj atmosferi napraviti što bolju i dugotrajniju zaštitu artefakata od novih nametnika;
- d) monitoring infestacija (oslušivanje stetoskopom, vizualni pregled, uzimanje i analiza uzoraka, etaloni i dr...);
- e) selekcija umjetnina koje se mogu izlagati i predviđanje uvjeta i načina izlaganja.

KURATIVA – pod ingerencijama je isključivo konzervatora i restauratora, a sadrži aspekt istraživanja, aspekt estetskog i aspekt tehnološkog. Na ovom nivou djelovanja dolaze do izražaja dvije komplementarne djelatnosti: **konzervacija** (očuvanje supstance i usporavanje propadanja) i **restauracija** (reinterpretacija umjetnosti). Obje djelatnosti stalno ekvilibriraju između umjetničke imaginacije (rekonstrukcije...), znanstvene egzaktnosti (komponente slikanih slojeva...) i zanatskog umijeća (pozlatarstvo, drvorezbarstvo...).

DIJAGNOSTIKA I REKOGNOSCIRANJE

1. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja – ona svakako moraju biti nerazornog karaktera ili bi barem trebala imati tu tendenciju te moraju biti zasnovana na znanstvenim temeljima i metodički provedena. Cilj im je determinirati uzroke oštećenja i opasnosti te ih uspješno otklanjati uz suradnju s ekspertima iz drugih znanstvenih područja:

- a) sondiranja – površinsko ispitivanje i ilustriranje slojeva nosioca, kredne osnove, bolusa ili uljnog nosioca listića, slojeva polikromije, pozlate, lazura, stratigrafska građa preslika i svih ostalih mikroskopskih slojeva nečisti, lakova i sl.;
- b) mikropresjeci – analize mikrosnimaka stratigrafske građe kod spomenutih slojeva;
- c) prirodoslovna istraživanja – kvalitativne mikrokemijske analize: sastav pigmenata, veziva ili zaštitnog laka tj. firmisa, mikrobioloških oštećenja, oštećenja koja izazivaju insekti, gljive, itd.;
- d) kunsthistorijska istraživanja – ikonografija, pentimenti, stilske oznake, komparacije, analiza forme, i sl.;
- e) tehničko-tehnološka istraživanja – izvorne tehnologije, eksperimentalna restauracija (primjere: izvedba Gregurevih ukrasnih valovitih i profiliranih letvica alatima konstruiranim poput

izvornih...), morfološka istraživanja, istraživanja konstrukcije (tipovi konstrukcija ili vezivanja drvenih dijelova te profili noževa na blanjci mogu upućivati na određenu školu ili majstora), načina spajanja drvenih elemenata, načini pripreme podloga (kredna osnova ili bolusna osnova), način napinjanja platna ili spajanja konstruktivnih dijelova, itd.);

- f) rekognosciranje in situ – mjerenja raznih parametara bitnih za daljnji tijek konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i radova (osvjetljenje, morfološka istraživanja, infestacije, kontaminacije, itd.); mjerenja parametara (RV, temperatura) mikroklima kod drvenog inventara.

2. Restauratorske probe – provode se tek nakon provedenih istraživanja:

- a) probe čišćenja polikromije – od najbenignijih (triamoniumzitat u destiliranoj vodi, terpentini) do razornih (amonijak, aceton...) sredstava i metoda, preko mješavina kemikalija (otapalo – balzam). Kod bilo kakvih intervencija oko čišćenja i skidanja preslika izuzetno je značajna metoda kojom se definira stupanj čistoće jer upravo to umjereno djelovanje doprinosi očuvanju izvorne patine i jasnom razlučivanju što je prljavština, a što patina;
- b) probe skidanja preslika, neautorskih dodataka i raznih nečisti – one su vrlo bitne jer pokazuju da li oštećuju izvorni sloj ili ne. Naime, neki spojevi iz, primjerice, desola, sredstva kojim se skida preslik, mogu sa dodirnom vlagom iz zraka tek naknadno (nakon par godina) polagano i nezaustavljivo razarati pigment i mijenjati mu ton i boju. Tako opetovano nastaju nepovratne štete tj. promjene izgleda izvornika post festum;
- c) probe čišćenja vrlo osjetljivih lazuriranih tonova preko oksidirajućih metalnih listića (srebra, npr.). Problem s lazurama je taj što su one vrlo tanke i puno su bolje vezane uz preslik nego li uz metalne folije kojima u principu služe kao zaštita od korozije. Kada se pokaže da se one uvriježenim metodama ne mogu osloboditi preslika, a da se ne oštete, mogu se izolirati i tako sačuvati restauratorima koji će ih kasnije novim i sofisticiranijim metodama (enzimima, npr.) sačuvati. Naravno, sve se to mora dokumentirati i elaborirati;
- d) probe podlaganja i pripreme za nanošenje zlatnih ili srebrnih listića. To su probe izrade bolusa (crnog, sivog, oker, narančastog ili crvenog) ili uljne podloge, probe poliranja ili patiniranja i sl.;
- e) probe rekonstrukcija – nedostajući se dijelovi (lakune ili čak dijelovi ekstremiteta kod skulptura) kod muzejskog pristupa ne nadoknađuju, ali za potrebe crkve i liturgije te neke druge investitore moraju se rekonstruirati. To je stvar pristupa i etike imaoca umjetnine i restauratora. Najprije se rade simulacije u glini, plastelinu ili crtežu, a tek potom rekonstrukcija na objektu i u izvornom materijalu;
- f) probe retuša – anuliranje diskoloracija (rimski, poentilistički retuš ili retuš sasvim prilagođen okolnom tonu, teksturi ili fakturi...). Rimski retuš (okomite raznobojne crtice) ili poentilistički retuš (raznobojne točkice) izbliza sasvim ne odgovaraju lokalnom tonu, ali se to bez pomnog promatranja ne primjećuje. Retuš je uz rekonstrukciju najautorskiji dio restauratorskog posla i svaka ga osoba radi na svoj način, iako ga pokušava što je više moguće približiti izvorniku tj. teksturi i fakturi namaza autohtonog majstora. Kod retuša postoji značajna dilema, da li lakune retuširati u cijelosti ili ne i s kojom mjerom obaviti taj posao. Na kraju, sve rekonstrukcije mijenjaju sliku izvornika;
- g) probe zaštitnog lakiranja – iako se zna da je jedini i najbolji lak damar u terpentinu, pojavljuju se i drugačiji zahtjevi (sandarak, šelak, mastiks...) koji se onda moraju preispitati i isprobati, a lakirati se mora i polikromija i posrebreni dijelovi (lazure) – sve osim pozlate;

h) stalno ispitivanje i uvođenje inovativnih metoda (punktualno spajanje perforacija, nove metode čišćenja, redukcija površinske napetosti i poboljšanje penetracije, poboljšanje viskoziteta nekih kemikalija, itd.). Stalno se provode sistematska istraživanja u potrazi za novim metodama i materijalima. Ovdje je prisutan znanstveni problem, a to je utvrđivanje materijalnog sastava materijala te promjene koje će tek nastati u prirodnom procesu starenja upotrebljenog materijala. Moguće je da će se otkriti cijeli niz kemijsko-fizikalnih reakcija koje mogu štetno, pa i pogubno, djelovati tijekom upotrebe sredstva ili čak dugo nakon tretmana. Za mnoge materijale te su činjenice odavno već poznate, stoga se oni upotrebljavaju kontrolirano i neutralizira se njihova reakcija (Desol, Lavacol...) drugim sredstvima i postupcima ili se izbjegavaju pri upotrebi (octena kiselina, Drvofiks...).

TERAPEUTIKA

3. Konzervatorsko–restauratorske intervencije (osnovni principi koje slijede te intervencije su: izvornost, autentičnost, čuvanje aure odnosno patine, kompatibilnost i reverzibilnost primjenjenih metoda i upotrebljenih materijala, minimalizam u intervencijama, itd...):

- ♦ konzervatorske intervencije (čuvanje supstance i mjere poduzete za produžetak egzistencije umjetničkog djela): konsolidacija temeljnika (zapunjavanje i nadogradnja perforacija, parketaža (povezivanje dasaka drvene ploče tabulata ili slike poprečnim fleksibilnim letvicama), strip-linin, rentoalaža, impregnacija nosioca, punktualno spajanje niti u tkanju, ispravljanje zakrivljenog drveta, impregnacija pulveriziranog drveta ili spužvaste strukture drveta razorenog ličinkama kukaca, dezinfekcija umjetnina, profilaktička zaštita, itd...;

- ♦ restauratorske intervencije (vraćanje u prvobitno stanje, ako je to uopće moguće, uz zadržavanje izvorne aure): učvršćivanje i podljepljivanje krednog sloja, čišćenje umjetnine (kod čišćenja uvijek je upitan stupanj čistoće – što je patina, a što prljavština) i tutkaljenje lakuna, kitanje, krediranje i niveliranje krede (kamenja, kineska, bolonjska, šampanjska krede, itd.), izolacija krede, retuš lakuna, pozlate, posrebnjenja i lazure, restitucija dijelova i rekonstrukcije, zaštitni lakovi (moguća promjena kromatskog svojstva slike), itd...;

- ♦ klimatizacija i aklimatizacija objekata koji su istrgnuti iz njihovih stoljetnih ambijenata (crkava, kripti, raznih depoa, i sl.) – postupno i polagano privikavanje supstance na optimalnije uvjete (sušenje objekata ili postupno povišenje relativne vlage u ambijentu, a time i vlažnosti materijala). Sve su oscilacije u pravilu štetne na kraći ili na duži rok, a svaka promjena ambijenta osim izvornog znači i klimatološku i biološku promjenu.

4. Reinterpretacija, redefinicija, derivacija – katkad i minimalna, a kamoli radikalna restauratorska intervencija uz očekivanu reinterpretaciju umjetnine zađe u sferu redefiniranja, pa čak i derivacije kod radikalnog pristupa u obnovi, ako ne čitavog objekta onda barem nekih dijelova. Stoga je nužno znati na kojem je stupnju imperativ, a to ipak može samo izvježbano oko, vješta ruka i školovani restaurator izraziti senzibiliteti. Čuvanje originala kao dokumenta sa svim njegovim značajkama trebao bi biti prioritet etički provedenih restauratorskih postupaka. Vrijednost originala je nenadoknadiva. Izvornik, svakako, treba konzervirati i sačuvati ga intaktnim i po cijenu replike koja će ga zamijeniti in situ.

5. Elaboriranje – dokumentiranje (dossieri, elaborati, zapisnici, reversi, ugovori, kartirani crtež, fotografije, dijapozitivi, rendgenski snimci...), protok informacija i javnost rada. Elaborati i dokumentacija proizlaze iz istraživanja i radova zasnovanih na znanstvenoj metodologiji: istraživanje izvora, arhivalija, analiza.

U radionicama RCL-a je do sada obnovljeno nekoliko oltara iz druge polovice 18. stoljeća iz okolice Siska, a koji su smješteni u dvorskoj kapeli Sv. Križa u Ludbregu: glavni oltar iz crkve Sv. Martina u Starom Brodu (1743. god.), koji je 1994. godine u okviru kiparstva manirizma i baroka bio izložen na izložbi „Sveti trag“ povodom devetsto godina umjetnosti zagrebačke nadbiskupije u Muzeju Mimara u Zagrebu i oltar Sv. Ivana Krstitelja (iz 1748. godine) iz istoimene crkve u Staroj Drenčini. Već izvjesno vrijeme traju radovi na obimnom inventaru iz crkve Sv. Marte Djevice u Šišincu (1779. godine), a dio inventara i oltar Sv. Josipa iz spomenute crkve bio je izložen kao plod suradnje bavarskih i hrvatskih restauratora pri obnovi evakuirane sakralne baštine na izložbi RCL-a povodom Bavarskog tjedna u Hrvatskoj u rujnu **1996.** godine u Muzeju Mimara.

Tijekom **1997.** godine završeni su radovi na obnovi oltara i cjelokupnog crkvenog inventara s još tri lokaliteta, a koji su tijekom iste godine vraćeni u njihove autohtone ambijente:

Oltari i inventar iz crkve Svetog Petra u Sv. Petru na Mrežnici (prva polovica 18. stoljeća) i iz kapele Svetog Ivana Krstitelja u Donjem Zvečaju (1678. godina) pokraj Karlovca te iz crkve Sv. Marije Magdalene u Bebrini (18. stoljeće) kraj Slavenskoga Broda.

U **1998.** godini završena je obnova skulptura i aplikacija s glavnog i dva bočna oltara u župnoj crkvi Sv. Marije Magdalene (1824. godine) i kapeli Sv. Ivana Nepomuka (18. stoljeće) iz Sunje i Pieta (17. stoljeće) iz poklonca u Sunjskoj Gredi.

Tijekom **1999.** godine u radionicama se radi na arhitekturi i aplikacijama s glavnog oltara Sv. Tome (18. stoljeće) iz istoimene kapele u Tomašu kraj Bjelovara i na arhitekturi glavnog oltara Sv. Antuna (17. stoljeće) iz istoimene crkve u Vukmaniću pokraj Karlovca.

U prvom kvartalu **2000.** godine završeni su obimni restauratorsko-konzervatorski radovi s iscrpnim istraživanjima na slici Sv. Florijana / Sv. Jeronima⁶ iz Donje Višnjice (nekoliko kilometara sjevernije od Trakošćana). Obrada, postupci i istraživanja na toj slici su precizno dokumentirani i bili su prezentirani posebnom izložbom prilikom otvorenja Restauratorskog centra Ludbreg. U 2000. godini dovršen je i vraćen oltar Krunjenja Bogorodice (18. stoljeće) u kapelu u Lučelnici (južno od Zagreba), a također su završeni glavni oltar Sv. Antuna Padovanskog iz istoimene crkve u Vukmaniću (kraj Karlovca) i glavni oltar Sv. Tome iz istoimene kapele u Tomašu (kraj Bjelovara).

Početak **2001.** godine završena je obnova slike Sv. Antuna Opata (19. stoljeće) iz istoimene kapele u Selniku (kraj Ludbrega). Slika danas krasi zbirku sakralne umjetnosti u prostoru dvorca Batthyany. Kroz 2001. godinu završena su i vraćena dva bočna oltara – predele iz crkve Sv. Antuna Padovanskog u Vukmaniću, a opsežni restauratorsko-konzervatorski radovi se upravo izvode na tabulatu iz kapele Sv. Ivana Krstitelja iz Stare Drenčine (okolica Siska).

Tijekom **2002.** i **2003.** godine završene su tri oltarne cjeline (glavni oltar – Sv. Tome i dva bočna – Sv. Bartolomeja i Sv. Barbare iz crkve Sv. Tome u Tomašu kraj Bjelovara te propovjedonica franjevačke crkve Sv. Ivana Krstitelja u Varaždinu). U depoima RCL-a svoju obnovu čekaju još mnogobrojni evakuirani predmeti i dijelovi oltarnih cjelina iz Jasenovca, Cernika, Farkašića, Šišinca, Osijeka, Jamničog Podgorja, Stare Drenčine, i iz mnogih drugih mjesta.

IZLOŽBE I PROMOCIJA

RCL se već u prvoj godini svoga postojanja predstavio na izložbi Sveti trag, povodom devetsto godina umjetnosti zagrebačke nadbiskupije u Muzeju „Mimara“ u Zagrebu, izlaganjem obnovljenog retabla Sv. Ivana Krstitelja iz Stare Drenčine, koja je upravo ovih dana bila pripremana

za povrat u matičnu kapelu u Staroj Drenčini. Zatim slijedi izložba RCL-a povodom Bavarskoga tjedna u Hrvatskoj također u "Mimari" 1996. godine. Posebnu afirmaciju djelatnici RCL-a su doživjeli u prosincu 1996. godine, mogućnošću predstavljanja i europskom auditoriju izložbom fotografija konzervatorsko-restauratorskih radova u palači Vijeća Evrope u Strasbourgu pod pokroviteljstvom Vijeća Evrope i uz pomoć Stalne misije Republike Hrvatske pri Vijeću Evrope, na čelu s gospodinom Vladimirom Matekom. Ista je izložba u svibnju 1998. godine bila prezentirana u konzulatu Republike Hrvatske u Münchenu u okviru predstavljanja grada Ludbrega i njegovih gospodarstvenih i kulturoloških resursa. RCL je u toku 1999. godine obnovio i pripremio četiri skulpture iz franjevačke crkve Sv. Petra u Cerniku za izložbu "Mir i dobro – franjevačko umjetničko i kulturno nasljeđe" u Klovićevim dvorima u Zagrebu (od siječnja do travnja 2000. godine), a upriličio je i tri izložbe fotografija u prostorijama dvorca Batthyany ("Restauriranje slike Sv. Florijana / Sv. Jeronima", "Restauratorsko-konzervatorski radovi u RCL-u", "Obnova dvorca Batthyany") povodom svečanog otvorenja RCL-a u svibnju 2000. godine. Krajem 2003. godine u prostorima franjevačkog samostana u Varaždinu napravljena je izložba konzervatorsko-restauratorskih radova na propovjedaonici iz crkve Sv. Ivana Krstitelja u Varaždinu (sada je postavljena u hodniku dvorca na trećem katu).

Jubilarna proslava "10. godina postojanja RCL-a" počela je u 11⁰⁰, četvrtak, 15. travnja, 2004. god. sljedećim programom:

1. Uvodna riječ – prof. Ferdinand Meder, ravnatelj HRZ-a; Marijan Krobot, gradonačelnik Ludbrega; Franjo Križanić, bivši gradonačelnik Ludbrega, Darwin Butković, restaurator privatnik, Velimir Ivezić, voditelj RCL-a.
2. Deset godina rada RCL-a, Velimir Ivezić, voditelj RCL-a.
3. Glazbeni intermezzo: J.S. Bach – dvoglasne inovacije, inovacija br. 1, dvije flaute; Diana Milković, Alenka Šošarić iz Srednje glazbene škole Varaždin.
4. Promocija Podravskog zbornika, br.:29 iz 2003. god., Dražen Ernečić, kustos Muzeja grada Koprivnice.
5. Glazbeni intermezzo: W.A. Mozart, Sonata za dvije flaute, prvi stavak, allegro moderato; Diana Milković, Alenka Šošarić iz Srednje glazbene škole Varaždin.
6. Otvorenje izložbe – Restaurirana polikromirana plastika, Retabl b.o. Sv. Barbare i skulpture s glavnog i bočnog oltara Sv. Bartolomeja iz C. Sv. Tome u Tomašu kraj Bjelovara.
7. Radni sastanak voditelja Hrvatskog restauratorskog zavoda, 15. i 16. travnja 2004. god.

BILJEŠKE:

1. Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege iz Münchena (BLD)
2. RCL bi tijekom vremena (do kraja 2001. god.) trebao prerasti u centralni depo Hrvatskog restauratorskog zavoda odnosno u glavni i najveći depo evakuiranih umjetnina u Hrvatskoj.
3. U depoima dvorca Bathyany smještene su evakuirane umjetnine iz ratom ugroženih područja: Stari Brod, Stara Drenčina, Sunja, Sunjska Greda, Farkašić, Šišinec, Letovanić, Lučelnica pokraj **Siska**; Donji Zvečaj, Sv. Petar na Mrežnici i Vukmanić pokraj **Karlovca**; Jakuševac pokraj **Zagreba**; Bebrina pokraj **Slavonskog Broda**; Zrinski Topolovac i Tomaš kraj **Bjelovara**; Logorište kraj **Duge Rese**; Cernik kraj **Nove Gradiške**; te **Slavonska Požega i Jasenovac**.
4. Vjesnik, Kusin V.: "Bolnica za baštinu", 27. veljače, 1993. Vjesnik, xxx: "Međunarodni restauratorski centar", 3. travnja 1993. Kult, Dejanović B. "Bolnica za umjetnine", 2. listopada 1997.
5. Iz teksta "Restaurierungszentrum Ludbreg in Kroatien", Restauro, Deutschland, 6/95

6. Prikaz Sv. Florijana je preslik iz 19. st., a Sv. Jeronim je prvotni izvorni motiv. Lik Sv. Florijana je skinut, a lik Sv. Jeronima je nakon rest.-konzerv. radova ponovno ugledao svjetlo dana. Stoga slika nosi dvojni naslov.

LITERATURA:

1. Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU br.10-11., 1998., "RCL-projekt hrvatskih i bavarskih stručnjaka"
2. Radovi zavoda za znanstveni rad HAZU, 2004., "Barokni oltarni retabl Sv. Antuna Padovanskog, Vukmanić, 17. st." recenzent dr. Andro Mohorovičić
3. Radovi hrvatskog društva folklorista, vol. 7, Zagreb, 1998.; "Restauratorski centar Ludbreg"
4. Časopis hrvatsko-njemačkog društva "Smotra/Rundschau", Zagreb, 1997, "O RCLU"
5. „Crkve i kapele odranskog i pokupskog dekanata“, V. Gorica 1998.
6. Podravski zbornik, 2000-2001. god., "RCL – most između prošlosti i budućnosti"
7. Podravski zbornik, 2002. god., "Slika Sv Florijana/ Sv. Jeronima" - recenzent prof. Erwin Emmerling
8. Podravski zbornik, 2003. god., "Restauracija kao potraga za identifikacijom"